

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Навчально-науковий інститут бізнесу і менеджменту

Кафедра організації виробництва, бізнесу та менеджменту

ДОМРІНА ГАННА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 338.439.4:658.51

**Реферат
дипломної магістерської роботи
на тему**

**«УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ В ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА
(НА ПРИКЛАДІ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ) НА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ**

*спеціальність 073 «Менеджмент»
(освітньо-професійна програма «Менеджмент і адміністрування»)*

Харків – 2018 р.

Дипломною магістерською роботою є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному технічному університеті сільського господарства імені Петра Василенка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
Шабінський Олександр
Володимирович,
Харківський національний технічний
університет сільського господарства
імені Петра Василенка,
професор кафедри організації
виробництва, бізнесу та менеджменту.

Захист відбудеться 20 грудня 2018 р. на
засіданні Екзаменаційної комісії у ХНТУСГ за адресою:
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, ауд. 105.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Актуальність теми. Вирішення продовольчого питання в країні в першу чергу залежить від ефективності функціонування зернового виробництва, рівень розвитку якого багато в чому визначає соціально-політичну та економічну стабільність в країні, її продовольчу безпеку. Саме по рівню розвитку зернового господарства можна визначити не тільки ефективність функціонування економіки АПК та його галузей, але й про могутність самої держави.

Зернове виробництво країни традиційно є основою всього продовольчого комплексу та найбільшою галуззю сільського господарства, від розвитку якої в значній мірі залежить забезпеченість населення продуктами харчування та його життєвий рівень. Велика частина агропромислового виробництва безпосередньо пов'язана з зерновими ресурсами. Зернове виробництво перевершує інші галузі рослинництва по займаємі площі ріллі, розмірах залучених в нього трудових, матеріальних та фінансових ресурсів.

Більш важливою є оцінка зернового виробництва з точки зору соціального значення, надійності забезпечення населення хлібом та хлібними виробами, а також продовольство, виробленим з використанням продуктів переробки зерна. Враховуючи витрати зерна на виробництво продуктів тваринництва його частка в енергетичному вмісті раціону населення складає не менше 50-60%. Тому в забезпеченні продовольчої безпеки країни зерно та продукти його переробки мають особливу важливість як продовольство стратегічного значення.

Питанню підвищення ефективності сфер виробництва та переробки зерна присвячені праці багатьох вчених, зокрема: Андрійчука В.Г., Білоусько Т.Ю., Боднар О.В., Бойка В.І., Мазнева Г.Є., Галушка В.П., Голомші Н.Є., Ільчука М.М., Кваші С.М., Кучера А.В., Лобаса М.Г., Материнської О.А., Месель-Веселяка В.Я., Олійника О.В., Саблука П.Т., Суліми Н.М., Супіханова Б.К., Шинкаренка В.Г.,

Шпикуляка О.Г., Шпичака О.М. та інших. Проте, все ще недостатньо уваги приділяється проблемі удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки зерна з метою забезпечення високого рівня економічної ефективності. Саме це і зумовило актуальність і вибір теми та наукове і практичне значення проведеного дослідження.

Метою дослідження дипломної магістерської роботи є виявлення шляхів забезпечення економічної ефективності та обґрунтування заходів з удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці.

Для досягнення поставленої мети були поставлені та вирішені наступні **завдання**:

- вивчення теоретичних засад забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- оцінка сучасного стану та тенденцій розвитку сфер виробництва та переробки зерна в Україні та світі;
- визначення рівня, проблем та передумов організації зерновиробництва як складової операційного менеджменту;
- надання організаційно-економічної характеристики та аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства;
- оцінка економічної ефективності виробництва та реалізації озимої пшениці у підприємстві;
- аналіз розміру та структури витрат і виявлення резервів зниження собівартості озимої пшениці у підприємстві;
- обґрунтування доцільності удосконалення агротехнології вирощування озимої пшениці та виявлення шляхів раціоналізації витрат та підвищення рівня їх окупності;

Об'єктом дослідження виступає процес удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці на сільськогосподарському підприємстві.

Предметом дослідження є теоретико-методичні, дослідницько-аналітичні та проектно-рекомендаційні аспекти удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці на сільськогосподарському підприємстві.

Методи дослідження. В процесі дослідження використовувались такі методи: абстрактно-логічний; графічний; розрахунково-конструктивний; статистико-економічний; системного та порівняльного аналізу та інші. Достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій підтверджується розрахунками, застосуванням значного фактичного матеріалу.

Інформаційна база дослідження. В ході написання дипломної магістерської роботи використовувались наступні інформаційні джерела: законодавчі та нормативно-правові акти України, річна звітність, фінансова звітність підприємства, планові та прогнозні показники, дисертації, монографії, наукові розробки, підручники, періодичні видання, журнали, збірники, статистичні дані, інформація з мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів дипломної магістерської роботи полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні та прикладному опрацюванні шляхів удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці. А саме:

удосконалено:

– агротехнологію вирощування озимої пшениці з наступним обґрунтуванням шляхів раціоналізації витрат та підвищення рівня їх окупності.

набуло подальшого розвитку:

покращення ресурсного забезпечення шляхом економічного обґрунтування необхідності впровадження інтенсивних енергозберігаючих агротехнологій виробництва продукції рослинництва з врахуванням укомплектованості машинно-тракторного парку господарства технікою;

виявлення внутрішньогосподарських резервів збільшення виробництва продукції шляхом визначення тенденцій існуючих показників розвитку галузі.

Практичне значення очікуваних результатів.
Дипломна магістерська робота виконана на матеріалах та на

замовлення керівництва підприємства. Результати дипломної магістерської роботи будуть використанні в подальшій виробничо-господарській діяльності підприємства. Висновки та пропозиції, одержані в процесі дослідження, спрямовані на створення та ефективне функціонування виробничо-господарської діяльності господарства та на прийняття конкретних управлінських рішень щодо розробки шляхів удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці.

Апробація результатів дослідження. Результати досліджень є основою для прийняття конкретних управлінських рішень щодо розробки шляхів удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці. Основні положення, найважливіші результати дослідження, висновки та пропозиції були опубліковані в Матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції «Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи» (присвячена пам'яті Мазнева Григорія Євтійовича) (Харків: ХНТУСГ, 2018) та в матеріалах XIV Міжнародної наук-практ. конференції Сучасні проблеми менеджменту (19 жовтня 2017 року, м. Київ), Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» (ХНТУСГ, 8-9 листопада 2018 р).

Структура та обсяг роботи. Дипломна магістерська робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Вона виконана на 110 сторінках комп'ютерного тексту, містить 24 таблиці та 4 рисунки. Список використаних джерел налічує 60 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У *першому розділі* «Науково-теоретичні аспекти економічного стану галузі рослинництва» розглянуто: теоретичні засади забезпечення ефективності сільськогосподарського виробництва; сучасний стан та тенденції розвитку зернової галузі в Україні та світі; проблеми та передумови організації зерновиробництва як складової операційного менеджменту.

У *другому розділі* «Сучасний рівень організації та менеджменту в рослинництві підприємства»: надано організаційно-економічну характеристику; здійснена оцінка економічної ефективності виробництва та реалізації озимої пшениці

У *третьому розділі* «Перспективи підвищення рівня організації та менеджменту в галузі рослинництва розглянуто: напрями удосконалення агротехнології вирощування озимої пшениці і обґрунтування шляхів раціоналізації витрат та підвищення рівня їх окупності; обґрунтування заходів з підвищення ефективності менеджменту

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень з теми дипломної магістерської роботи: «Удосконалення організації виробництва та менеджменту в галузі рослинництва (на прикладі озимої пшениці в аграрному підприємстві)» дають змогу зробити наступні узагальнені висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру:

1. Встановлено, що «ефективність функціонування підприємства» є комплексною економічною категорією, яка відображає ступінь використання ресурсних витрат, спроможність досягати поставлених цілей та здатність до стійкої життєдіяльності у конкурентному ринковому середовищі. Вона показує ступінь використання ресурсного

потенціалу підприємства, ступінь забезпечення позитивного результату (ефекту) господарювання в умовах конкурентного ринкового середовища та досягнення запланованих результатів з точки зору поставлених перед системою чи її елементами цілей. Проблема визначення економічної ефективності діяльності підприємства та пошуку шляхів її підвищення є складною і такою, що важко формалізується та пов'язана з визначенням відповідного критерію ефективності і формуванням системи показників.

2. Забезпечення ефективності зерновиробництва в Україні нерозривно пов'язане з ефективною діяльністю підприємств зернопереробної сфери. Так, у структурі виробництва борошномельної продукції 92,3 % припадає на пшеничне борошно. У виробничому секторі наприкінці 2016 року працювало 365 постійно діючих промислових підприємств, які забезпечили виробництво близько 87-89 % продукції. На частку періодично працюючих підприємств, основу яких формують міні-цехи, прийшло майже 10 %. При цьому, основне виробництво борошна сконцентроване на 25-ти найкрупніших підприємствах України, які випускають майже 60 % загального його обсягу. За перший квартал 2017/2018 маркетингового року в Україні вироблено близько 494 тис. тонн пшеничного борошна, що на 13 тис. тонн нижче показника 2016/2017 МР, у першому кварталі якого виробництво становило 507 тис. тонн. Головними причинами скорочення обсягів продукції борошномельного виробництва є зменшення середньодушового споживання та обсягів промислового використання борошна, зокрема в хлібопекарській промисловості, яка є найбільшим споживачем цього продукту (60 % у структурі споживання), та «гінізація» руху товаропотоків.

3. Удосконалення операційного менеджменту в сільськогосподарському підприємстві з метою забезпечення ефективності та результативності його діяльності має відбуватися за такими основними напрямками: удосконалення організаційної системи управління підприємством;

оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємством; удосконалення управління якістю ресурсами і запасами; підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості вироблюваної продукції.

4. Комплексний аналіз економічної ефективності виробництва та реалізації озимої пшениці на досліджуваному підприємстві свідчить про позитивну динаміку відтворення процесу виробництва. Загальна вартість валової продукції в постійних цінах реалізації збільшилась у 2016 році в порівнянні з 2012 роком на 86,5 %, а у поточних цінах у 4,14 рази, що пояснюється інфляційними процесами в державі, пік яких прийшовся на 2015 рік. При цьому динаміка росту виробництва продукції в рослинництві є значно вищою ніж в галузі тваринництва, в постійних цінах майже в 2,5 рази, а в поточних в 2,7 рази. В той же час, внаслідок більш високого рівня товарності рослинницької продукції ніж тваринницької, обсяг реалізації першої за досліджуваний період зростав більш високими темпами.

5. На підприємстві за ряд останніх років спостерігається суттєве оновлення матеріально-технічної бази. Про це свідчить зокрема зростання на 100 га сільськогосподарських угідь майже у 3,5 рази вартості основних виробничих фондів і оборотних засобів у 2016 році у порівнянні із 2012 роком. Відмітимо збільшення в розрахунку на 100 грн. матеріальних витрат валової продукції у 2,86 рази, що без сумніву є позитивним явищем. Проте зростання вартості основних виробничих фондів і оборотних засобів за цей період було більш суттєвим ніж динаміка росту виробництва валової продукції, що і обумовило зниження цього показника у 2016 році в порівнянні з попереднім 2015 роком.

6. Досліджуване підприємство має середній рівень спеціалізації. На підприємстві виробляють та реалізують більше двадцяти видів сільськогосподарської продукції,

основними з яких у 2016 році стали: соняшник (41,1 %), озима пшениця (10,2 %), і кукурудза на зерно (34,8 %). В сукупності ці види продукції забезпечили високий відсоток в структурі виручки від реалізації у 2016 році, і така широка диверсифікація виробництва стала запорукою фінансової стабільності підприємства.

9. Поглиблений аналіз обсягу та структури витрат на вирощування озимої пшениці в 2016 році продемонстрував, що основними статтями витрат в структурі виробничої собівартості є вартість мінеральних добрив і амортизаційні відрахування. Проте найбільшою є частка решти інших прямих та загальновиробничих витрат, які і обумовлюють фактичний рівень собівартості озимої пшениці, а відповідно – впливають на рівень її економічної ефективності.

9. Проведене обґрунтування впроваджуваних заходів, спрямованих на удосконалення операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці здійснювалось у двох паралельних напрямках. Так, по-перше, було розроблено та впроваджено інноваційну агротехнологію вирощування вказаної продукції, а по-друге, запропоноване впровадження переробних потужностей з наступним обґрунтуванням доцільності та ефективності вказаних заходів.

10. Перший напрямок передбачав одночасний розрахунок діючої на підприємстві та проєктованої технологій вирощування, з урахуванням: наявного у підприємства ресурсного потенціалу, ґрунтово-кліматичних умов, діючих сівозмін та інших чинників, що безпосередньо впливають на вирощування культури в господарстві, а відповідно і на обсяги її виробництва. Розрахунок існуючої технологічної карти проводиться з урахуванням досвіду минулих років та на основі нових розцінок на: оплату праці, паливно-мастильні матеріали, вартість посівного матеріалу, вартість отрутохімікатів, вартість добрив тощо. При цьому незмінними залишалися технологічні операції, технічні засоби, за допомогою яких вони проводяться, норми внесення добрив та отрутохімікатів тощо. Складання технологічної карти при

запропонованій технології та механізації передбачав проведення ретельного аналізу складу машино-тракторних агрегатів у вихідній технологічній карті, виявлення недоліків у механізації і технології вирощування, критичний перегляд переліку технологічних операцій культури, запропонування більш сучасних прийомів та технічних засобів для виконання технологічних операцій. Розробка проекрованої технологічної карти передбачає удосконалення технологічних процесів, запровадження більш продуктивної техніки, внесення необхідної кількості поживних речовин, забезпечення всебічного догляду за посівами, що в комплексі має забезпечити підвищення рівня урожайності

11. Проведені розрахунки структури собівартості вирощування озимої пшениці за базовою та проективною технологіями показали, що загальна сума витрат виробництва (виробнича собівартість) при проектованій технології вища від базової на 15,58 %. В той же час, собівартість 1 тонни основної продукції за базовим варіантом становить 1076,79 грн. /т, тоді як за проектованим лише 988,59 грн. /т, Впроваджувана технологія є більш ефективною ніж базова. Річна економія експлуатаційних витрат становитиме 30999,5грн., а річний економічний ефект сягне позначки у 41095 грн. очікуваний прибуток проектованого варіанту на 30,86 % перевищуватиме розмір прибутку за вихідним варіантом,

12. Зростання рівня валового прибутку за проективною технологією є певною мірою резервом скорочення посівних площ під вирощування озимої пшениці. Тобто підприємство може скоротити площі посіву під даною культурою, за умови застосування проектованої технології, до такого рівня, при якому воно отримуватиме розмір валового прибутку на рівні, що забезпечується технологією,

14. Динаміка зростання економічної ефективності виробництва озимої пшениці на підприємстві є суттєвою, проте, внаслідок ускладнення ситуації як на внутрішньому, так і на світовому ринках зерна, посилюється конкурентна

боротьба, що створює передумови до необхідності як пошуку нових ринків збуту, так і для розширення асортименту продукції що виробляється.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИПЛОМНОЇ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

1. Домріна Г.В. Напрями підвищення урожайності соняшнику/Г.В. Домріна// Міжнародна науково-практична конференція «Ринкова трансформація економіки :стан, проблеми, перспективи»(присвячена пам'яті Мазнева Григорія Євтійовича) –Харків: ХНТУСГ, 2018 с.113-115

2. Домріна Г.В. Практика зарубіжних країн у вирішенні проблем галузі рослинництва /Г.В. Домріна// Сучасні проблеми менеджменту: матеріали XIVміжнар. наук.-практ. конф. –К.:Нац.авіац.ун-т,2018. – с.207-210

3.Домріна А.В. Вплив факторів на діяльність підприємств олійно-жирової галузі /А.В.Домріна//Матеріали Міжнар. наук-практ конф. «Управління розвитком соціально-економічних систем» -ХНТУСГ, 2018 р –с.271-273

АНОТАЦІЯ

Домріна Г.В. Удосконалення організації виробництва та менеджменту в галузі рослинництва (на прикладі озимої пшениці)

В дипломній магістерській роботі автором розглянуті теоретичні, методичні та практичні аспекти операційного менеджменту виробництва та переробки озимої пшениці. Вивчено сучасний стан та тенденції розвитку сфер виробництва та переробки зерна в Україні та світі. Проаналізована динаміка економічної ефективності виробництва та реалізації озимої пшениці і виявлені резерви зниження її собівартості на підприємстві. Надані рекомендації щодо удосконалення агротехнології вирощування озимої пшениці та обґрунтовані шляхи раціоналізації витрат та підвищення рівня їх окупності. Запропоновані заходи з удосконалення операційного менеджменту переробки озимої пшениці.

Ключові слова: економічна ефективність, витрати виробництва, собівартість, зерновиробництво, озима пшениця, агротехнологія.

SUMMARY

Domrina G.V. Improvement of the organization of production and management in the field of plant growing (on the example of winter wheat)

In master's thesis the author considers theoretical, methodological and practical aspects of operational management of production and processing of winter wheat. The present state and trends of development of spheres of production and processing of grain in Ukraine and in the world are studied. The dynamics of economic efficiency of production and sale of winter wheat has been analyzed and reserves have been identified for reducing its cost in the enterprise.

The given recommendations on improvement of

agrotechnology of winter wheat growing and the ways of rationalization of expenses and increase of their payback are grounded. Proposed measures to improve operational management of winter wheat processing.

Key words: economic efficiency, production costs, prime cost, grain production, winter wheat, agrotechnology.

Комп'ютерний набір і верстка
Г.В.Домріна

Підп. до друку 05.11.2018. Формат 60x84 ¹/₁₆.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк офсетний. Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид.арк.0,9.
Наклад 10 прим. Замовлення № __

Надруковано в КП «Міська друкарня»
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44
Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія ДК № 3613 від 29.10.2009 р.